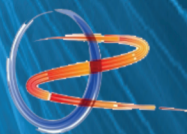

Aktywizacja edukacyjna i zawodowa mieszkańców a jakość życia w miastach peryferyjnych

Aktywizacja edukacyjna
i zawodowa mieszkańców
a jakość życia w miastach peryferyjnych

NR 2893

Aktywizacja edukacyjna i zawodowa mieszkańców a jakość życia w miastach peryferyjnych

pod redakcją
Adama Bartoszką i Urszuli Swadźby

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2012

Redaktor serii: Socjologia
Wojciech Świątkiewicz

Recenzent
Ewa Jurczyńska-McCluskey

Książka prezentuje rezultaty projektu badawczego MNiSW nr N N116201433
pt. „Aktywizacja i degradacja kapitału ludzkiego w środowisku lokalnym.
Studium następstw ruchliwości edukacyjnej i zawodowej dla jakości życia
w miastach peryferyjnych”.

<http://www.kapital.ludzki.wns.us.edu.pl>

Ogólny spis treści

Szczegółowy spis treści	7
<i>Adam Bartoszek</i> : Kapitał ludzki w środowisku lokalnym — zarys założeń badawczych	11
<i>Bożena Pactwa</i> : Zasoby ludnościowe i procesy demograficzne wybranych miast peryferyjnych województwa śląskiego i opolskiego	37
<i>Rafał Muster</i> : Problemy aktywizacji kapitału ludzkiego na lokalnych rynkach pracy	63
<i>Urszula Swadźba</i> : Aktywność edukacyjna jako wyraz strategii lokalnych oraz innowacyjności zasobów ludzkich	159
<i>Adam Bartoszek</i> : Edukacyjna i zawodowa ruchliwość mieszkańców a jakość życia w miastach peryferyjnych	211
<i>Marek Dziewierski</i> : Tożsamość miejsca a strategie adaptacyjne mieszkańców małych i średnich miast	271
<i>Adam Bartoszek, Urszula Swadźba</i> : Między rozwojem a peryferyjnością kapitału ludzkiego — wnioski o mobilności i jakości życia w środowisku lokalnym	295
O Autorach	323
Bibliografia	327
Summary	339
Резюме	343

Szczegółowy spis treści

<i>Adam Bartoszek: Kapitał ludzki w środowisku lokalnym — zarys założeń badawczych</i>	11
1. Teoretyczne przesłanki badań kapitału ludzkiego w środowisku miejskim	11
2. Konceptualizacja kapitału ludzkiego w badaniach własnych	19
3. Problematyka jakości warunków życia w mieście	22
4. Peryferyjność jako relacyjna perspektywa rozwojowa	24
5. Strategie aktywizacji zasobów ludzkich w warunkach peryferyjności	28
6. Metodologia i przebieg badań terenowych	30
7. Struktura prezentacji i cele opracowania	34
 <i>Bożena Pactwa: Zasoby ludnościowe i procesy demograficzne wybranych miast peryferyjnych województwa śląskiego i opolskiego</i>	 37
1. Liczba ludności badanych miast w okresie 1995—2008	37
2. Struktura ludności badanych miast według płci i wieku	40
3. Struktura ludności według wykształcenia	50
4. Ruch naturalny ludności	51
5. Ruch wędrowniczy ludności	56
6. Podsumowanie analizy	62
 <i>Rafał Muster: Problemy aktywizacji kapitału ludzkiego na lokalnych rynkach pracy w świetle analiz statystycznych i opinii osób zarządzających publicznymi służbami zatrudnienia. Analiza porównawcza</i>	 63
1. Analiza zawodów deficytowych i nadwyżkowych na lokalnych rynkach pracy	64
1.1. Zagadnienia wstępne	64
1.2. Wartości wskaźników	66
1.3. Praktyczne możliwości wykorzystania monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych	68
1.4. Wady i ograniczenia metodologii wyodrębniania zawodów deficytowych i nadwyżkowych	69

1.5. Zawody deficytowe na analizowanych lokalnych rynkach pracy w latach 2004—2009	71
1.5.1. Zawody deficytowe w powiecie lublinieckim	72
1.5.2. Zawody deficytowe w powiecie raciborskim	82
1.5.3. Zawody deficytowe w powiecie nyskim	91
1.5.4. Zawody deficytowe w powiecie prudnickim	99
2. Opinie kadry zarządzającej publicznymi służbami zatrudnienia na temat procesów aktywizacji lokalnych rynków pracy	105
2.1. Zagadnienia metodologiczne przeprowadzonych badań	105
2.2. Analiza zgromadzonego materiału badawczego	106
2.2.1. Zawody, w których w opiniach badanych przedstawicieli publicznych służb zatrudnienia najłatwiej otrzymać pracę	106
2.2.2. Zmiany na lokalnych rynkach pracy w opiniach przedstawicieli badanych urzędów pracy	107
2.2.3. Opinie przedstawicieli publicznych służb zatrudnienia na temat działań służących poprawie podaży potrzebnych kadr na lokalnym rynku pracy	109
2.2.4. Opinie przedstawicieli publicznych służb zatrudnienia na temat barier w dostosowywaniu kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy	110
2.2.5. Opinie przedstawicieli urzędów pracy na temat obecnie dominujących oraz najbardziej pożądanym branż na rynkach lokalnych	113
2.2.6. Sytuacja prywatnych przedsiębiorców na lokalnych rynkach pracy w opiniach przedstawicieli publicznych służb zatrudnienia	114
3. Opinie przedstawicieli lokalnych elit na temat jakości pracy powiatowych urzędów pracy	115
4. Problem bezrobocia na analizowanych rynkach pracy w świetle analiz statystycznych	117
4.1. Dynamika zmiany struktury bezrobotnych w Lublińcu	117
4.2. Dynamika zmiany struktury bezrobotnych w Raciborzu	121
4.3. Dynamika zmiany struktury bezrobotnych w Nysie	124
4.4. Dynamika zmiany struktury bezrobotnych w Głogówku	128
5. Napływ osób bezrobotnych	131
6. Oferty pracy będące w dyspozycji publicznych służb zatrudnienia na analizowanych rynkach pracy	137
7. Przemiany struktury branżowej podmiotów gospodarczych według sekcji PKD na badanych rynkach pracy	144
8. Przemiany struktury zawodowej osób pracujących na badanych rynkach pracy	150
9. Podsumowanie	154

Urszula Swadźba: Aktywność edukacyjna jako wyraz strategii lokalnych oraz innowacyjności zasobów ludzkich w małych i średnich miastach na przykładzie Nysy, Raciborza, Głogówka i Lublińca 159

1. Edukacja jako kapitał ludzki — ujęcie teoretyczne	160
2. Oferta edukacyjna w badanych miastach	163
2.1. Licea ogólnokształcące	163
2.2. Technika, licea zawodowe i szkoły policealne	165

2.3. Zasadnicze szkoły zawodowe	167
2.4. Szkolnictwo wyższe — państwowe wyższe szkoły zawodowe	168
2.5. Oferta edukacyjna a rynek pracy	169
3. Ocena warunków kształcenia w miastach	171
3.1. Warunki nauki dzieci i wyposażenie szkół	172
3.2. Możliwości doksztalcenia się młodzieży i dorosłych	173
3.3. Wpływ elit miasta na ofertę edukacyjną	178
4. Aktywność edukacyjna mieszkańców miasta i miejscowych elit	179
4.1. Aktywność edukacyjna przedstawicieli elit	180
4.2. Aktywność edukacyjna mieszkańców miast — analiza międzygeneracyjna	184
5. Kierunek wykształcenia — różnice pokoleniowe	188
5.1. Preferencje mieszkańców miast	188
5.2. Sugerowany przez elity kierunek studiów	193
6. Miejsce aktywności edukacyjnej i tryb nauki — porównania międzygeneracyjne	194
6.1. Miejsce kształcenia — wyjście poza własną społeczność lokalną	194
6.2. Tryb kształcenia — studia dzienne czy zaoczne?	199
7. Wykształcenie a aktywność zawodowa	202
8. Podnoszenie kwalifikacji i znajomość języków obcych jako kapitał edukacyjny	204
8.1. Podnoszenie kwalifikacji	204
8.2. Znajomość języków obcych	206
9. Zakończenie	210

Adam Bartoszek: Edukacyjna i zawodowa ruchliwość mieszkańców a jakość życia w miastach peryferyjnych 211

1. Wprowadzenie	211
2. Źródła ruchliwości osadniczej	213
3. Powody osiedlenia się w badanych miastach	214
4. Lokalny potencjał zasobów kwalifikacyjnych kapitału ludzkiego	216
5. Miejsce urodzenia a cechy edukacyjne kapitału ludzkiego	219
6. Międzygeneracyjne zróżnicowanie kapitału edukacyjnego w miastach	222
7. Aktywizacja zawodowa kapitału ludzkiego miast peryferyjnych	225
8. Bierność zawodowa i bezrobocie wśród członków badanych gospodarstw domowych	227
9. Praca poza wyuczonym zawodem	229
10. Aktywność edukacyjna osób pracujących niezgodnie z kwalifikacjami	234
11. Bezrobocie i migracje a aktywność edukacyjna	239
12. Struktura aktywności zawodowej w miastach peryferyjnych	242
13. Indeks aktywności kapitału ludzkiego w badanych miastach	245
14. Aktywność kapitału ludzkiego a oceny jakości życia w mieście	247
15. Elity i mieszkańcy o poprawie lub pogorszeniu się warunków życia	254
16. Czynniki więzi i zadowolenia z życia w miastach (mieszkańcy a elity)	256
17. Opinie elit miejskich o problemach rynku pracy i emigracji mieszkańców	261
18. Podsumowanie	267

<i>Marek Dziewierski: Tożsamość miejsca a strategie adaptacyjne mieszkańców małych i średnich miast</i>	<i>271</i>
1. Uwagi metodologiczne	271
2. Charakterystyka badanych kategorii i cech próby	272
3. Tożsamość miejsca a poczucie zakorzenienia w lokalnych przestrzeniach	273
4. O stosowalności pojęcia „strategia” w analizie zakorzenienia życiowego	275
5. Pomiedzy sąsiedztwem a sferą instytucjonalnych powiązań	276
6. „Swojskość” i „obcość” społeczna w peryferyjnym <i>milieu</i>	279
7. Wizje sukcesu a atuty i ograniczenia lokalnych światów	283
8. Mobilność i edukacja	288
9. Emigracja jako perspektywa indywidualnego wyboru	291
10. Słowo końcowe	292
 <i>Adam Bartoszek, Urszula Swadźba: Między rozwojem a peryferyjnością kapitału ludzkiego — wnioski o mobilności i jakości życia w środowisku lokalnym</i>	 <i>295</i>
1. Rozwój zasobów kapitału ludzkiego a kultura lokalna	295
2. Rodzinne strategie i wzorce aktywizacji młodego pokolenia	296
3. Warunki życia w mieście jako czynnik zakorzenienia i migracji	303
4. Czynniki sukcesu a ukierunkowanie na rozwój w środowisku lokalnym	309
5. Dylematy wartości w kulturowym oglądzie uczestnika świata lokalnego	315
6. Podsumowanie	320
 O Autorach	 323
 Bibliografia	 327
 Summary	 339
 Резюме	 343

O Autorach

Adam Bartoszek — prof. UŚ dr hab., wykładowca na Uniwersytecie Śląskim oraz w Górnośląskiej Wyższej Szkole Handlowej w Katowicach. Absolwent studiów magisterskich, a następnie doktorant w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Na jego dorobek naukowy składają się publikacje z dziedziny socjologii organizacji i zarządzania, teorii struktur społecznych, problemów społecznych miasta, badań kapitałów społecznych i kulturowych, tożsamości regionalnej i osobowości społecznej oraz metodologii badań rynku i opinii publicznej. Jest autorem i współautorem dziesięciu książek, w tym prac: *Społeczne tworzenie osobowości. Zarys socjologicznych teorii osobowości* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 1994; tłumaczenie na język ukraiński — Kijów 2010), *Kapitał społeczno-kulturowy mlodej inteligencji wobec wymogów rynku* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2003), wraz z L.A. Gruszczyńskim: *Województwo katowickie '96. Obraz życia i jego warunków w świadomości mieszkańców. Raport o rozwoju społecznym* (Katowice 1996), z T. Nawrockim oraz J. Kijonką-Niezabitowską: *Tożsamość Młodych Ślązaków. Między patriotyzmem lokalnym a europejskością* (Katowice 2009), *Aktywizacja kapitału ludzkiego — dylematy teorii a praktyka małych i średnich miast* (współredakcja z K. Czekajem, Wydawnictwo Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej, Katowice 2010).

Adam Bartoszek swoją aktywność badawczą łączy również z pracami eksperckimi. Prowadził wraz z L.A. Gruszczyńskim (w latach 1992—2005) Pracownię Badań Społecznych w Katowicach oraz sporządził ponad sto raportów i opracowań dla władz samorządowych, instytucji i firm. W ostatnich latach kierował dwoma grantami naukowo-badawczymi Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego: realizowanym wspólnie z Panią Profesor Elżbietą Niezabitowską badaniem pt. „Kapitał społeczny seniorów w warunkach różnych środowisk urbanistycznych a wymogi ich dostosowania do aktywizacji życiowej i jakościowego zabezpieczenia po-

trzeb ludzi starych” oraz realizowanym wraz z zespołem Zakładu Socjologii Organizacji, Gospodarki i Metodologii Badań Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego badaniem pt. „Aktywizacja i degradacja kapitału ludzkiego w środowisku lokalnym. Studium następstw ruchliwości edukacyjnej i zawodowej dla jakości życia w miastach peryferyjnych”, którego wyniki prezentuje niniejsza publikacja.

Marek Dziewierski — dr socjologii, zatrudniony w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół problematyki etniczności, zbiorowości lokalnych, antropologii kultury oraz metodologii badań jakościowych. Członek zespołu redakcyjnego „Przeglądu Socjologii Jakościowej” (2005—2007), współautor książki *Dylematy tożsamości* (1992) oraz autor kilkunastu artykułów poświęconych problematyce etniczności w Polsce, prowadzi także badania terenowe nad sytuacją mniejszości Łemków i Ukraińców.

Rafał Muster — dr socjologii, adiunkt w Zakładzie Socjologii Organizacji, Gospodarki i Metodologii Badań Społecznych Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W swojej pracy naukowej koncentruje się na zagadnieniach związanych z rynkiem pracy, socjologią bezrobocia oraz problematyką zarządzania zasobami ludzkimi. Koordynator merytoryczny i uczestnik licznych projektów badawczych, także współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, związanych z analizą procesów zachodzących na lokalnych i regionalnych rynkach pracy. Od 2010 roku sekretarz Komisji Studiów nad Przyszłością Górnego Śląska katowickiego oddziału Polskiej Akademii Nauk. W latach 2009—2010 pełnił funkcję eksperta Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Katowicach w związku z realizowanym tam projektem monitorowania regionalnego rynku pracy. Autor kilkudziesięciu artykułów z dziedziny prognozowania sytuacji na rynku pracy oraz zarządzania zasobami ludzkimi. Publikuje w polskich periodykach socjologicznych, m.in. na łamach „Humanizacji Pracy”, „Polityki Społecznej”, „Studiów Socjologicznych”, „Zarządzania Zasobami Ludzkimi”, oraz na Ukrainie.

Bożena Pactwa — dr socjologii, adiunkt w Zakładzie Socjologii Organizacji, Gospodarki i Metodologii Badań Społecznych Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz w Katedrze Socjologii Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach. Przedmiotem jej zainteresowań badawczych jest socjologia grup etnicznych oraz mniejszości narodowych, a w szczególności zagadnienia dotyczące relacji pomiędzy religią a tożsamością narodową. Lider, koordynator oraz członek zespołów w badaniach dotyczących aktywności na rynku pracy,

współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Ważniejsze publikacje pod redakcją Bożeny Pactwy to: *Edukacja całościowa — kompetencje cywilizacyjne a regionalny rynek pracy* (wspólnie z P. Rojek-Adamek, Tychy 2006), *Czynniki integracji i reintegracji zawodowej kobiet na regionalnym rynku pracy* (razem z G. Gawron, Tychy 2008) oraz wraz z Ł. Kapralską: *Agora czy Hyde Park. Internet jako przestrzeń społeczna grup mniejszościowych* (Kraków 2010).

Urszula Swadźba — prof. UŚ dr hab., kierownik Zakładu Socjologii Ogólnej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Studiowała na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie, a następnie uzyskała doktorat i habilitowała się na Uniwersytecie Śląskim. Jej zainteresowania badawcze obejmują socjologię wartości (w szczególności wartości pracy). Do sfer zainteresowań badaczki należą również: socjologia pogranicza oraz socjologia społeczności lokalnych. Urszula Swadźba jest autorką licznych prac i artykułów, w których zajmuje się problematyką śląską. Do najważniejszych spośród nich należą: *Śląski etos pracy. Studium socjologiczne* (Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001) oraz *Obraz Niemców w oczach młodzieży pogranicza kulturowego. Studium dynamiki zmian na przykładzie Głogówka* (Wydawnictwo Instytut Śląski. Katowice—Opole 2007). Pod jej redakcją naukową ukazały się również następujące książki: *Praca, rodzina, obowiązki, czas wolny — czyli o stylu życia mieszkańców Rybnika* (Wydawnictwo „Gnome”, Katowice 2007), *Śląski świat wartości. Z badań empirycznych w Rybniku* (Wydawnictwo „Gnome”, Katowice 2008), *Praca czy rodzina? Dylematy kobiet śląskich* (Wydawnictwo „Gnome”—Uniwersytet Śląski, Katowice 2009) oraz wraz z E. Budzyńską: *Rodzina i praca. Między tradycją a współczesnością* (Wydawnictwo „Gnome”—Uniwersytet Śląski, Katowice 2010).

Bibliografia

- Aktywizacja kapitału ludzkiego — dylematy teorii a praktyka małych i średnich miast.* Red. A. BARTOSZEK, K. CZEKAJ. Wydawnictwo Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej, Katowice 2010.
- ALCACER J.: *The Role of Human Capital in Foreign direct Investment, Beyond Transition.* OECD Development Centre, Paris 2000.
- APPADURAI A.: *Nowoczesność bez granic.* Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2005.
- BABIŃSKI G.: *Pogranicze polsko-ukraińskie. Etniczność — różnicowanie religijne — tożsamość.* Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 1997.
- BABIŃSKI G.: *Metodologiczne problemy badań etnicznych.* Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 1998.
- BABIŃSKI G.: *Współczesna emigracja z Polski na tle trendów światowych. Internacjonalizm i jego konsekwencje.* W: *Migracja zarobkowa w Polsce do krajów Unii Europejskiej — wyzwania dla państwa.* Materiały konferencyjne Kancelarii Senatu RP, Warszawa 2006.
- BAŃKA A.: *Jakość życia a jakość rozwoju. Społeczny kontekst płci, aktywności i rodziny.* W: *Psychologia jakości życia.* Red. A. BAŃKA. Wydawnictwo SPA, Poznań 2005.
- BARCZYKOWSKA A.: *Zróżnicowanie kapitału społecznego w środowisku wielkomiejskim.* W: *Kapitał społeczny a nierówności — kumulacja i redystrybucja.* Red. K. MARZEC-HOLKA. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2009.
- BARTON M.: *Szkolnictwo średnie w Głogówku w latach 1976—1991* (niepublikowana praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. Jana Przewłockiego na Wydziale Filologiczno- Historycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu), Opole 1993.
- BARTKOWSKI J.: *Tradycja i polityka. Wpływ tradycji kulturowych polskich regionów na współczesne zachowania społeczne i polityczne.* Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 2003.
- BARTOSZEK A., L.A. GRUSZCZYŃSKI, M.S. SZCZEPAŃSKI: *Miasto i mieszkanie w społecznej świadomości. Katowiczanie o Katowicach.* Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1997.
- BARTOSZEK A., L.A. GRUSZCZYŃSKI: *Województwo katowickie '96: obraz życia i jego warunków w świadomości mieszkańców. Raport o rozwoju społecznym UNDP.* Ośrodek Badań Społeczno-Kulturowych Towarzystwa Zachęty Kultury, Katowice 1996.
- BARTOSZEK A.: *Kapitał społeczno-kulturowy młodej inteligencji wobec wymogów rynku.* Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004.
- BARTOSZEK A.: *Analizy kapitału społeczno-kulturowego w teorii zmiany i mobilności społecznej.* W: *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny.* Red. M.S. SZCZEPAŃSKI. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy 2000.

- BARTOSZEK A.: *Konwersja kapitałów społeczno-kulturowych na kapitał obywatelski — rzecz o wytwarzaniu otwartych społeczności*. W: *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI, K. BIERWIACZONEK, T. NAWROCKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008.
- BARTOSZEK A.: *Praca poza wyuczonym zawodem — aktywizacja czy degradacja kapitału ludzkiego na lokalnych rynkach pracy?* „Humanizacja Pracy” 2009, 6 (252), s.79—102.
- BECKER G.: *Human Capital: An Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Columbia University Press, Columbia, NY and London 1964.
- BECKER G.: “Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis”. *Journal of Political Economy* 1962, vol. 70, s. 9—49.
- BECKER G.: *The Economics Approach to Human Behavior*. University of Chicago Press, Chicago 1976 (wyd. polskie: *Ekonomiczna teoria zachowań ludzkich*. Przeł. H. HEGEMAJEROWA, K. HEGEMAJER. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990).
- BEN-PORATH Y.: “The Production of Human Capital and the Life Cycle of Earnings”. *Journal of Political Economy* 1967, vol. 75, s. 352—365.
- BIERWIACZONEK K.: *Kapitał infrastrukturalny*. W: *Cnoty i instytucje obywatelskie w społeczności lokalnej*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI, P. ROJEK-ADAMEK. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy 2001.
- BLÖNDAL S., S. FIELD, N. GIROUAND: “Investment in Human Capital Through Post-Compulsory Education and Training”. *OECD Economic Department Working Papers* 2002, no. 333.
- BABALOA J.B.: “Budget Preparation and Expenditure Control in Education”. In: *Basic text in educational planning*. Ed. J.B. BABALOA. Ibadan Awemark Industrial Printers, Ibadan 2003.
- BOUCHARD P.: “Training and Work: Some Myths About Human Capital Theory”. In: *A Canadian Reader in Adult Education*. Eds. B. SPENCER, S. SCOTT. Thompson Educational Publishing, Toronto 1998.
- BOURDIEU P., J.-C. PASSERON: *Reprodukcja. Elementy teorii systemu nauczania*. Przeł. E. NEYMAN. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990.
- BURIAN J.: *Analiza funkcjonowania kwalifikacji zawodowych w kontekście zmiennych wymogów rynku pracy*. W: *Edukacja zawodowa w aspekcie przemian społeczno-gospodarczych*. Red. R. GERLACH. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2007.
- BRIGHÖLZER K.: *Lokalny rozwój gospodarczy i jego potencjał*. W: *Z teorii i praktyki gospodarki społecznej*. Red. E. LEŚ. M. OŁDAK. Colegium Civitas, Warszawa 2006.
- CASTELLS M.: *Kwestia miejska*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1982.
- Chaos oswojony? Województwo śląskie i jego społeczne metamorfozy*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI, Z. ZAGAŁA. Wydawnictwo „Gnome”, Katowice 2009.
- CICHY K., K. MALAGA: *Kapitał ludzki w modelach i teorii wzrostu gospodarczego*. W: *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*. Red. M. HERBST. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2007.
- CIEŚLAK M.: *Demografia. Metody analizy i prognozowania*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992.
- Cnoty i instytucje obywatelskie w społeczności lokalnej*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI, P. ROJEK. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy 2001.
- CHOŁAJ H.: *Transformacja systemowa w Polsce. Szkice teoretyczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1998.
- DANEL A., R. MUSTER: *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w Tychach i powiecie bieruńsko-łędzkim (styczeń 2003—czerwiec 2005)*. W: *Edukacja całozycio-*

- wa — kompetencje cywilizacyjne a regionalny rynek pracy. Red. B. PACTWA, P. ROJEK-ADAMEK. Wydawnictwa Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy 2006.
- DANIEC R.: *Rodzina wielkiego miasta: przemiany społeczno-moralne w świadomości trzech pokoleń*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001.
- Diagnoza społeczna 2007. Warunki i jakość życia Polaków*. Red. J. CZAPIŃSKI, T. PANEK. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania, Warszawa 2008.
- DERBIS R.: *Doświadczenie codzienności: poczucie jakości życia, swoboda działania, odpowiedzialność, wartości osób bezrobotnych*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Częstochowa 2000.
- DOLIŃSKA K.: „Swoi” i „obcy” a perspektywa zmiany społecznej — przykład Górnego Śląska. W: *Doświadczenia zmian społecznych*. Red. S. GROTEWSKA. Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 2010.
- DOMAŃSKI S.R.: *Kapitał ludzki i wzrost gospodarczy*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- DOMAŃSKI H.: *Struktura społeczna*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004.
- DOMAŃSKI H., B.W. MACH, D. PRZYBYSZ: *Pochodzenie społeczne — wykształcenie — zawód: ruchliwość społeczna w Polsce w latach 1982—2006*. W: *Zmiany stratyfikacji społecznej w Polsce*. Red. H. DOMAŃSKI. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2008.
- DOMAŃSKI H.: *Społeczeństwa europejskie. Stratyfikacja i systemy wartości*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009.
- DUNN E. C.: *Prywatyzując Polskę: o bobofrutach, wielkim biznesie i restrukturyzacji pracy*. Przeł. P. SADURA. Wydawnictwo „Krytyki Politycznej”, Warszawa 2008.
- DRUCKER P.: *Społeczeństwo pokapitalistyczne*. Przeł. G. KRANAS. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- Dwie dekady polskiej transformacji: gospodarka, społeczeństwo, polityka*. Red. L. GOŁDYNA, A. ZELEK. Wydawnictwo Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu, Szczecin 2009.
- Dynamika życia społecznego. Współczesne koncepcje ruchów społecznych*. Red. K. GORLACH, P.H. MOONEY. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.
- Edukacyjny wymiar tożsamości kulturowej. Raporty z badań*. Red. J. KOSOWSKA-RATAJ, E. NYCZ. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- EDVINSSON L., M. S. MALONE: *Kapitał intelektualny*. Przeł. M. MARCINKOWSKA. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Emigrować i wracać: migracje zarobkowe Polaków a polityka państwa*. Red. L. KOLARSKA-BOBIŃSKA. Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007.
- Enklawy życia społecznego — kontynuacje*. Red. L. GOŁDYKA, I. MACHAJ. Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2009.
- FISTUŁA M., M. WACHOWSKI: *Analiza kosztów inwestycyjnych*. W: *Tornister i restrukturyzacja: system oświaty jako czynnik modernizacji województwa katowickiego (i śląskiego)*. Red. M. SZCZEPAŃSKI, W. ŁUSZCZUK, K. TAUSZ. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 1999.
- FRYKOWSKI M., STAROSTA P.: *Kapitał społeczny i jego użytkownicy*. „Przegląd Socjologiczny” 2008, t. LVII/1, s. 31—62.
- FUKUYAMA F.: *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*. Przeł. A. ŚLIWA, L. ŚLIWA. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa—Wrocław 1997.
- GAŚSIOR-NIEMIEC A.: *Lokalna przestrzeń w świadomości i działaniach mieszkańców Zagórza*. W: *Granice na pograniczach*. Red. J. KURCZEWSKA, H. BAJOR. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2005.

- GEISLER R.: *Cnoty obywatelskie jako struktury kognitywne w rozwoju regionalnym*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzani i Nauk Społecznych, Tychy 2008.
- GEISLER R.: *Życ i mieszkać w Tychach. Rola kapitału infrastrukturalnego w rozwoju miasta*. W: *Cnoty i instytucje obywatelskie w społeczności lokalnej*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI, P. ROJEK. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzani i Nauk Społecznych, Tychy 2001.
- GIDDENS A.: *Europa w epoce globalnej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.
- GIZA-POLESZCZUK A.: *Przestrzeń społeczna. Rodzina jako kapitał społeczny*. W: *Strategie i system. Polacy w obliczu zmiany systemowej*. Red. A. GIZA-POLESZCZUK, M. MARODY, A. RYCHARD. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2000.
- GOLIŃSKA-PIESZYŃSKA M.: *Polityka wiedzy a współczesne procesy innowacyjne*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009.
- HENDRICKS L.: *How do Taxes Affect Human Capital? The Role of Intergenerational Mobility*. CESifo GmbH, Chapel Hill 1999.
- HERBST M.: *Wpływ kapitału ludzkiego i społecznego na (krótkookresowy) wzrost gospodarczy w polskich podregionach*. W: *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*. Red. M. HERBST. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2007.
- Historyczno-kulturowe uwarunkowania rozwoju: Polska i Ukraina*. Red. G. GORZELAK, A. TUCHOLSKA. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.
- HOLZER J.Z.: *Demografia*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Warszawa 2003.
- HUSZ M.: *Human Capital. Endogenous Growth and Government Policy*. Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main 1998.
- HRYNIEWICZ J.T.: *Stosunki w polskich organizacjach*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2007.
- JACYNO M.: *Kultura indywidualizmu*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- JAŁOWIECKI B.: *Rozwój lokalny*. Biuletyn CPBP, Warszawa 1989.
- JAŁOWIECKI B.: *Globalny świat metropolii*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2007.
- JAŁOWIECKI B.: *Społeczne wytwarzanie przestrzeni*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR. Warszawa 2010.
- JERUSZKA U.: *Analiza funkcjonowania kwalifikacji zawodowych w kontekście zmiennych wymogów rynku pracy*. W: *Edukacja zawodowa w aspekcie przemian społeczno-gospodarczych*. Red. R. GERLACH. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2007.
- Informator naborowy. Oferta edukacyjna szkół Powiatu Raciborskiego na rok szkolny 2009/2010*. Referat Edukacji Starostwa, Racibórz 2009.
- KABAJ M.: *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych*. Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 1996.
- Kapitał ludzki a kształtowanie przedsiębiorczości*. Red. M. JUCHNOWICZ. Wydawnictwo „Poltext”, Warszawa 2004.
- Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*. Red. M. HERBST. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2007.
- Kapitał ludzki i społeczny. Wybrane problemy teorii i praktyki*. Red. D. MOROŃ. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009.
- Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI, K. BIERWIAZONEK, T. NAWROCKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008.
- Kapitał społeczny a nierówności — kumulacja i redystrybucja*. Red. K. MARZEC-HOLKI, H. GUZY-STEINKE. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2009.
- Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna*. Red. T. KAZIMIERCZAK, M. RYMSZA. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007.

- Kapitał społeczny — interpretacje, impresje, operacjonalizacja*. Red. M. KLIMOWICZ, W. BOKAJŁO. Wydawnictwo „CeDeWu.pl”, Warszawa 2010.
- KARPIŃSKI A.: *Przyszłość rynku pracy w Polsce*. Wydawnictwo WDN, Warszawa 2006.
- KAWCZYŃSKA-BUTRYM Z.: *Migracje. Wybrane zagadnienia*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2009.
- KĘPIŃSKA E.: *Migracje sezonowe z Polski do Niemiec. Mechanizmy rekrutacji, rola rodziny i różnicowanie według płci*. Warszawski Dom Wydawniczy, Warszawa 2008.
- KITSON M., R. MARTIN, P. TYLER: “Regional Competitives: An Elusive yet Key Concept?” *Regional Studies* 2004, vol. 32, no. 9.
- KŁOSOWSKI F., J. RUNGE: *Przestrzenna dostępność szkół w województwie katowickim. W: Tornister i restrukturyzacja. System oświaty jako czynnik modernizacji województwa katowickiego (i śląskiego)*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI, W. ŁUSZCZUK, K. TAUSZ. Główny Instytut Górnictwa, Katowice 1999.
- KONECKI K., P. CHOMCZYŃSKI: *Kulturowe uwarunkowania kapitału społecznego. W: Kapitał społeczny we wspólnotach*. Red. H. JANUSZEK. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2005.
- KORALEWICZ J., M. ZIÓŁKOWSKI: *Mentalność Polaków: sposoby myślenia o polityce, gospodarce i życiu społecznym 1998—2000*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR — Collegium Civitas Press. Warszawa 2003.
- KUBISA J.: *Bliżej junk job niż working poor. Nisko kwalifikowana, nisko płatna praca w usługach w Polsce. W: Zróżnicowane społeczne w teorii i empirii*. Red. R. SUCHOCKA. Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2008.
- KULA W.: *Historia. zacofanie. rozwój*. Wydawnictwo „Czytelnik”, Warszawa 1983.
- Kultura i gospodarka*. Red. J. KOCHANOWICZ, M. MARODY. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2010.
- KUNASZ M.: *Teoria kapitału ludzkiego na tle dorobku myśli ekonomicznej. W: Unifikacja gospodarek europejskich: szanse i zagrożenia*. Red. A. MANIKOWSKI, A. PASYK. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.
- KURCZEWSKA J.: *Badacz wobec społeczności lokalnej (trzy ramy teoretyczne)*. „Przegląd Socjologiczny” 2008, t. LVII/1, s. 9—30.
- KRASNODĘBSKA A.: *Opolska młodzież wobec zagranicznych migracji zarobkowych. W: Społeczności lokalne: postawy migracyjne młodych Polaków*. Red. A. ŚLIZ. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- KRASNODĘBSKI Z.: *Demokracja peryferii*. Wydawnictwo „słowo/obraz terytoria”, Gdańsk 2003.
- KRZYSZTOFEK K., M.S. SZCZEPAŃSKI: *Zrozumieć rozwój. Od społeczeństw tradycyjnych do informacyjnych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2002.
- LEBENSTEIN B.: *Nowe paradygmaty rozwoju układów lokalnych — w stronę obywatelskich wizji społeczności lokalnych*. W: *Oblicza lokalności*. Red. J. KURCZEWSKA. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2006.
- LUTTWAK E.: *Turbokapitalizm: zwycięzcy i przegrani światowej gospodarki*. Przeł. E. KANIA. Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2000.
- ŁUKASIK M.: *Obcy w mieście. Migracja do współczesnej Warszawy*. Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 2007.
- ŁUKOWSKI W.: *Społeczne tworzenie ojczyzny*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002.
- MALAGA K.: *Nierówności regionalne w Polsce na tle neoklasycznych modeli wzrostu. W: Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*. Red. M. HERBST. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2007.

- MENDES DE OLIVEIRA M., M.C. SANTOS, B.F. KIKERB: "The Role of Human Capital and Technological Change in Overeducation". *Economics of Education Review* April 2000, vol. 19, no. 2, s. 199—206.
- MICHALCZYK S., T. MUSIOŁ: *Kapitał ludzki i społeczny a rozwój społeczno-ekonomiczny w świetle nowej analizy instytucjonalnej*. W: *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI, K. BIERWIACZONEK, T. NAWROCKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008.
- MICHALSKA-ŻYŁA A.: *Przywiązanie do miasta*. „Przegląd Socjologiczny” 2008, Tom LVII/1, s. 225—248.
- Migracje Polaków do Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku*. Red. H. GRZYMAŁA-MOSZCZYŃSKA, A. KWIATKOWSKA. J. ROSZAK. Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 2010.
- MINCER J.: "Investment in Human Capital and Personal Income Distribution". *Journal of Political Economy* 1958, vol. 66, s. 281—302.
- MINCER J., S. POLACHEK: "Family Investment in Human Capital: Earnings of Women". *Journal of Political Economy* 1974, vol. 82 (2), s. 82—106.
- MISZAŁSKA A.: *Erozja więzi społecznej w III RP*. W: *Obszary tadu i anomii. Konsekwencje i kierunki polskich przemian*. Red. A. MIESZAŁSKA, A. PIOTROWSKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.
- Modernizacja Polski. Struktury. agencje. instytucje*. Red. W. MORAWSKI. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2010.
- MORETTI E.: "Human Capital Externalities in Cities". *NEBR Working Paper* April 2003, no. 9641.
- Motywy, cele, wartości. Przyczynek do zrozumienia stanu ducha i stanu umysłu współczesnych Polaków*. Red. E. MARTYNOWICZ. Wydawnictwo „Impuls”, Kraków 2004.
- KABAJ M.: *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych (MZDiN) oraz trójstronne umowy szkoleniowe*. W: *Podstawowe problemy restrukturyzacji zatrudnienia w makroregionie południowym*. Red. J. SIEMIANOWICZ. Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zawodowej, Katowice 1996.
- KABAJ M.: *Strategie i programy przeciwdziałania bezrobociu w Unii Europejskiej i w Polsce*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004.
- LIWIŃSKI J., U. SZTANDERSKA: *Raport końcowy. Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku*. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2006.
- ŁUKASIEWICZ B.: *Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w rejonie Zabrze, Gliwic, Knuruwa i Pyskowic*. W: *Podstawowe problemy restrukturyzacji zatrudnienia w makroregionie południowym*. Red. J. SIEMIANOWICZ. Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania, Katowice 1996.
- MUSTER R.: *Wykorzystanie metodologii wyodrębniania zawodów deficytowych i nadwyżkowych w działalności publicznych służb zatrudnienia*. „Humanizacja pracy” 2007, nr 3—4 (237—238).
- MUSTER R.: *Diagnoza kierunków rozwoju rynku pracy w Rudzie Śląskiej*. Wydawnictwo D&N, Gliwice 2008.
- MUSTER R.: *Zawody deficytowe w województwie śląskim — analiza trendów zmian w latach 2006—2008*. „Polityka Społeczna” 2009, nr 2 (419).
- MUSTER R.: *Zawody deficytowe w województwie małopolskim — analiza trendów zmian w latach 2006—2009*. W: *ABC elastycznych form zatrudnienia*. Red. M. DOBROWOLSKA. Wydawnictwo „KMB Press”, Katowice 2010.
- MROZIEWSKI M.: *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje. metody wartościowania i warunki jego rozwoju*. Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2008.

- NIEDŹWIECKI D.: *Migracje i tożsamość. Od teorii do analizy przypadku*. Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 2010.
- NIESPOREK A.: *Miejsce i funkcja pojęcia kapitału społecznego w teorii socjologicznej*. W: *Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów* Red. M. SZCZEPAŃSKI, K. BIERWIA CZONEK, T. NAWROCKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2008.
- NOWICKA E.: *Swoi i obcy*. Instytut Socjologii UW, Warszawa 1990.
- NOWICKA E.: *Migracje powrotne: powrót do domu czy nowa migracja? W: Drogi i rozdroża. Migracje Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku. Analiza psychologiczno-socjologiczna*. Red. A. KWIATKOWSKA, J. ROSZAK, H. GRZYMAŁA-MOSZCZYŃSKA. Wydawnictwo Nomos, Kraków 2010.
- Nowa przestrzeń społeczna w badaniach socjologicznych*. Red. Z. RYKIEL. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2008
- Oblicza procesów globalizacji*. Red. M. PIETRASIA. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002.
- Obszary ładu i anomii. Konsekwencje i kierunki polskich przemian*. Red. A. MISZAWSKA, A. PIOTROWSKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.
- ODÓJ G.: *Tożsamość kulturowa społeczności małomiasteczkowej jako przedmiot badań etnologicznych*. W: *Tożsamość polska w odmiennych kontekstach. Tożsamość osób, zbiorowości, instytucji*. Red. L. DYCZEWSKI, D. WADOWSKI. Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2009.
- OLANIYAN D.A., T. OKEMAKINGE: “Human Capital Theory: Implication for Educational Developments”. *European Journal of Scientific Research* 2008, vol. 24, no. 2.
- Oswajanie wielkiej zmiany. Instytut Socjologii UW o polskiej transformacji*. Red. I. KRZEMIŃSKI, J. RACIBORSKI. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2007.
- Utopie inkluzji. Sukcesy i porażki programów reintegracji społecznej*. Red. K.W. FRISKE. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2004.
- Pamięć, przestrzeń, tożsamość*. Red. S. KAPRAŁSKI. Wydawnictwo Scholar. Warszawa 2010.
- PIRVELI M.: *Przemiany społeczne a antropologia codzienności w mieście okresu przemian*. W: *Przemiany struktury przestrzeni miast w sferze funkcjonalnej i społecznej*. Red. J. SŁODCZYK. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2004.
- POLESZCZUK-GIZA A., MARODY M., RYCHARD A.: *Strategie i system. Polacy w obliczu zmiany systemowej*. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2000.
- Polityka społeczna na Śląsku wobec kryzysu — ujęcie regionalne*. Red. R. RAUZIŃSKI, T. SOŁDRA-GWIŹDŹ. Wydawnictwo Instytutu Śląskiego, Opole 2008.
- Polska. Ale jaka?* Red. M. JAROSZ. Wydawnictwo „Oficyna Naukowa”, Warszawa 2005.
- Polska. Raport o konkurencyjności 2009. Zasoby ludzkie a przewagi konkurencyjne*. Red. M.A. WERESA. Oficyna Wydawnicza SGH. Warszawa 2009.
- „*Praktyka czyni mistrza*”. *Społeczne konteksty szkolnictwa zawodowego*. Red. T. SOŁDRA-GWIŹDŹ, K. SZCZYGIELSKI. Wydawnictwo Instytutu Śląskiego, Opole 2009.
- Problemy współczesnej demokracji i moralności*. Red. J. KOPKA, G. MATUSZAK. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2010.
- PUTNAM D., NANETTI R.Y.: *Demokracja w działaniu. Tradycje obywatelskie we współczesnych Włoszech*. Przeł. J. SZACKI. Wydawnictwo „Znak”, Kraków 1995.
- PUTMAN R.D.: *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster, New York 2000 (wyd. polskie: *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*. Przeł. P. SADURA, S. SZYMAŃSKI. Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008).

- Raport o kapitale intelektualnym Polski*. Praca zbiorowa. Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów. Koordynator P. BOCHNIARZ. Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2008.
- Region w procesie przemian. Aspekt socjologiczny i ekonomiczny*. Red. W. JACHER, A. KLASIK. Wydawnictwo „Gnome”, Katowice 2005.
- REMISZEWSKA Z.: *Kryzysy egzystencjalne młodzieży a edukacja szkolna*. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2007.
- Roczniki Statystyczne Województwa Katowickiego z lat 1989—2008*. Wojewódzki Urząd Statystyczny, Katowice.
- ROSTOWSKA T.: *Psychospołeczne aspekty jakości życia*. W: *Małżeństwo, rodzina, praca a jakość życia*. Red. T. ROSTOWSKA. Wydawnictwo „Impuls”, Kraków 2008.
- RUSZKOWSKI P.: *Socjologia zmiany systemowej w gospodarce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2004.
- SCHUTZ A.: *O wielości światów. Szkice z socjologii fenomenologicznej*. Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 2008.
- SCHULTZ T.W.: “Investment in Human Capital”. *The American Economic Review* 1961, vol. 51, no. 1, s. 1—17.
- SCHOLTE J.A.: *Globalizacja*. Przeł. K. ŚLĘCZKA. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Marketingu „Humanistas”, Sosnowiec 2006.
- SIEMIENSKI W., T. TOPACZEWSKA: *Rewitalizacja miast w Polsce przy wsparciu funduszami UE w latach 2004—2008*. Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2009.
- Socjologia gospodarki*. Red. J. GARDAWSKI, L. GILEJKO, J. SIEWIERSKI, R. TOWALSKI. Wydawnictwo „Difin”, Warszawa 2008.
- Socjologia miasta nowe dziedziny badań*. Red. A. MAJER. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2007.
- SOŁDRA-GWIŹDŹ T., O. GWIŹDŹ: *Zamiany migracyjne młodzieży Opolszczyzny*. W: *Społeczności lokalne: postawy migracyjne młodych Polaków*. Red. A. ŚLIZ. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- SOŁDRA-GWIŹDŹ T., O. GWIŹDŹ: *Aspiracje zawodowe i edukacyjne, plany i dążenia życiowe młodzieży szkół ponadgimnazjalnych województwa opolskiego*. W: *Rynek pracy a aspiracje edukacyjne młodzieży województwa opolskiego. Stan i prognoza*. Red. T. SOŁDRA-GWIŹDŹ, K. SZCZYGIELSKI. Wydawnictwo Instytut Śląski, Opole 2007.
- SŁOMCZYŃSKI K.: *Zróżnicowanie społeczno-zawodowe i jego korelaty*. Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław 1972.
- SOROKIN P.A.: *Ruchliwość społeczna*. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2009.
- Społeczne aspekty transformacji systemowej*. Red. M. MALIKOWSKI. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 1997.
- Społeczności lokalne: postawy migracyjne młodych Polaków*. Red. A. ŚLIZ. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- Społeczeństwo w czasach zmiany. Badania Polskiego Generalnego Sondażu Społecznego 1992—2009*. Red. P. RADKIEWICZ, R. SIEMIENSKA. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009.
- Społeczeństwo obywatelskie — między ideą a praktyką*. Red. A. KOŚCIAŃSKI, W. MISZTAŁ. Wydawnictwo Instytutu Filozofii i Socjologii PAN, Warszawa 2008.
- Spór o społeczne znaczenie społecznych nierówności*. Red. K. PODEMSKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2009.
- Sprostac zmianom. Szkice o powinnościach społecznej socjologii*. Red. K. ŚLANY, Z. SARĘGI. Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 2009.

- SOŁDRA-GWIŹDŹ T., O. GWIŹDŹ: *Zamiary migracyjne młodzieży Opolszczyzny. (Rozważania na podstawie badań empirycznych)*. W: *Społeczności lokalne: postawy migracyjne młodych Polaków*. Red. A. ŚLIZ. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- SWADŹBA U.: *Śląski etos pracy. Studium socjologiczne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2001.
- SWADŹBA U.: *Wykształcenie jako wyznacznik zmian w regionie*. W: *Edukacja i innowacyjność w rozwoju regionów*. Red. S. SWADŹBA. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy 2002.
- SWADŹBA U.: *Wykształcenie jako wartość*. W: *Region w procesie przemian. Aspekt socjologiczny i ekonomiczny*. Red. W. JACHER, A. KLASIK. Wydawnictwo „Gnome”, Katowice 2005.
- SWADŹBA U.: *Obraz Niemców w oczach młodzieży pogranicza kulturowego. Studium dynamiki zmian na przykładzie Głogówka*. Wydawnictwo „Gnome”, Opole 2007.
- SWADŹBA U.: *Strategie migracyjne młodzieży pogranicza kulturowego*. W: *Społeczności lokalne: postawy migracyjne młodych Polaków*. Red. A. ŚLIZ. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- SWIANIEWICZ P., J. HERBST, M. LACKOWSKA, A. MIELCZAREK: *Szafarze darów europejskich. Kapitał społeczny a realizacja polityki regionalnej w polskich województwach*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.
- SWINDLER A.: “Culture in Action: Symbols and Strategies”. *American Sociological Review* 1986, vol. 51, no. 2.
- Systemy wartości a procesy demograficzne*. Red. K. ŚLANY, A. MAŁEK, I. SZCZEPANIAK-WIECHY. Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 2003.
- SZMYTKOWSKA M.: *Przestrzeń społeczna miasta w okresie transformacji. Przypadek Gdyni*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.
- SZTOMPKA P.: *Socjologia*. Wydawnictwo „Znak”, Kraków 2003.
- SZTOMPKA P.: *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*. Wydawnictwo „Znak”, Kraków 2007.
- SZTUMSKI J.: *Elity. ich miejsce i rola w społeczeństwie*. Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1997.
- SZCZEPAŃSKI M.S.: *Tożsamość regionalna — w kręgu pojęć podstawowych i metodologii badań*. W: *Rozwój — region — społeczeństwo. Z okazji jubileuszu profesora Bohdana Jałowieckiego*. Red. G. GORZELAK, M.S. SZCZEPAŃSKI, T. ZARYCKI. Wydawnictwo Rolewski, Warszawa—Katowice 1999.
- ŚLUSARCZYK M.: *Demograficzne i społeczne aspekty migracji Polaków na początku XXI wieku*. W: *Drogi i rozdroża. Migracje Polaków do Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku*. Red. H. GRZYMAŁA-MOSZCZYŃSKA, A. KWIATKOWSKA, J. ROSZAK. Wydawnictwo „Nomos”, Kraków 2010.
- SZCZEPAŃSKI M.S.: *Opel z górniczym pióropuszem*. Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1997.
- SZCZEPAŃSKI M.S., JAŁOWIECKI B.: *Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2002.
- Świat społeczny mieszkańców małych miast. Inni ludzie i ich rola w kształtowaniu społecznej wyobraźni badanych*. W: *Wyobraźnia społeczna. Horyzonty, źródła, dynamika*. Red. R. DROZDOWSKI, M. KRAJEWSKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2008.
- Śląski świat wartości. Z badań empirycznych w Rybniku*. Red. U. SWADŹBA. Wydawnictwo „Gnome”, Katowice 2008.
- SZTUMSKA B., J. SZTUMSKI: *Człowiek w świecie wartości*. Wydawnictwo „Gnome”, Katowice 2002.

- ŚWIĄTKIEWICZ W.: *Kapitał kulturowy a zagadnienie integracji społecznej*. W: *Ku integracji rozwoju człowieka i społeczeństwa. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Władysławowi Jacherowi*. Red. A. BARSKA, T. MICHALCZYK, M.S. SZCZEPAŃSKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice—Opole 2001.
- ŚWIĄTKIEWICZ W.: *Wokół socjologicznej koncepcji kapitału społeczno-kulturowego*. W: *Kapitał społeczno-kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*. Red. M.S. SZCZEPAŃSKI. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych, Tychy 2000.
- TAYLOR Ch.: *Źródła podmiotowości. Narodziny tożsamości nowoczesnej*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- TEMPLE J.: Growth “Effects of Educational and Social Capital in the OECD Countries”. *OECD Economic studies* 2001, no. 33, s. 57—101.
- THEISS M.: *Krewni, znajomi, obywatele: kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna*. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- TREVENA P.: *Degradacja czy poszukiwanie niezależności? Proces podejmowania decyzji migracyjnych przez wykształconych Polaków wykonujących pracę niewykwalifikowaną w Londynie*. W: *Społeczności lokalne: postawy migracyjne młodych Polaków*. Red. A. ŚLIZ. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2008.
- TRUTKOWSKI C., S. MANDEL: *Kapitał społeczny w małych miastach*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR. Warszawa 2005.
- TRYNCYGIER-KORCZUK Z.: *Nauczanie języków obcych w polskim systemie oświaty — wyzwaniem XXI wieku*. W: *Edukacja dla przyszłości*. T. VI. Red. J. ZANIEWSKI, J. GORBACZ-PAZERA. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania, Białystok 2008.
- Tożsamość polska w odmiennych kontekstach. Tożsamość osób, zbiorowości, instytucji*. Red. L. DYCZEWSKI D. WADOWSKI. Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2009.
- TUZIAK A.: *Wielka zmiana z perspektywy lokalnej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2002.
- WALLERSTEIN I.: *The Capitalist World Economy*. Cambridge University Press, New York 1979.
- WALLERSTEIN I.: *Koniec świata jaki znamy*. Przeł. M. BILEWICZ, A.W. JELONEK, K. TYSZKA. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004.
- WĄTROBA W.: *Społeczństwo konsumpcyjne*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2009.
- Wiedza drogą do sukcesu*. Red. B. KOZAK, T. MAŁCZYK. Oficyna Wydawnicza Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, Nysa 2008.
- WILK T.: *Edukacja. Wartości i style życia reprezentowane przez współczesną młodzież w Polsce w odmiennych regionach gospodarczych*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2003.
- WOSIŃSKA W.: *Oblicza globalizacji*. Wydawnictwo „Smak Słowa”, Sopot 2008.
- Współczesne miasta. Szkice socjologiczne*. Red. M. DYMNIKA, A. MAJER. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009.
- Współczesna socjologia miasta. Wielość oglądów i kierunków badawczych dyscypliny*. Red. I. BOROWIK, K. SZTALTA. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2007.
- Wygrani i przegrani polskiej transformacji*. Red. M. JAROSZ. Wydawnictwo Oficyna Naukowa, Warszawa 2005.
- Wyobraźnia społeczna. Horyzonty, źródła, dynamika*. Red. R. DROZDOWSKI, M. KRAJEWSKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza, Poznań 2008.

- ZAGAŁA Z.: *Edukacyjne i zawodowe aspiracje mieszkańców Katowic*. W: Katowice. Miasto i jego mieszkańcy. Red. W. ŚWIĄTKIEWICZ. Wydawnictwo Instytut Górnośląski, Katowice 1995.
- ZAGÓRSKI K.: *Dochody, ubóstwo, zamożność i nierówności w przestrzeni społeczno-geograficznej*. W: K. ZAGÓRSKI, G. GORZELAK, B. JAŁOWIECKI: *Zróżnicowania warunków życia. Polskie rodziny i społeczności lokalne*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009.
- Zalecenia metodyczne do prowadzenia monitoringu zawodów deficytowych i nadwyżkowych*. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2003.
- ZARYCKI T.: *Peryferie. Nowe ujęcia zależności centro-peryferyjnych*. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009.
- ZEMŁO M.: *Badania małych miast*. W: *Współczesna socjologia miasta. Wielość oglądów i kierunków badawczych dyscypliny*. Red. I. BOROWIK, K. SZTAŁTA. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2007.
- ZIÓŁKOWSKI M.: *Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego. Teorie, tendencje, interpretacje*. Wydawnictwo Fundacji „Humaniora”, Poznań 2000.
- ZIÓŁKOWSKI M.: *Utowarowienie stosunków społecznych a rozchwianie systemów wartości we współczesnej Polsce*. W: *Obszary ładu i anomii. Konsekwencje i kierunki polskich przemian*. Red. A. MIESZAŁSKA, A. PIOTROWSKI. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2006.
- Zróżnicowane społeczne w teorii i empirii*. Red. R. SUCHOCKA. Wydawnictwo Uniwersytetu Adama Mickiewicza. Poznań 2008.
- Życie po zmianie. Warunki życia i satysfakcje Polaków*. Red. K. ZAGÓRSKI. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2009.

Educational and professional activation of inhabitants and the quality of life in peripheral cities

Summary

The book *Educational and professional activation of inhabitants and the quality of life in peripheral cities* edited by Adam Bartoszek and Urszula Swadźba constitutes a comprehensive, and statistically based discussion of the problems of the activation of the so-called human capital in peripheral cities of Silesian and Opole voivodship in question.

The article opening the volume entitled „Human capital in a local environment” by Adam Bartoszek is a theoretical introduction to the assumptions of studies on the problems of making the human capital active at the level of local communities. A model of analysis, created by the team of researchers within the project “Activation and degradation of human capital in a local environment. A study of the results of educational and professional mobility for the quality of life in peripheral cities” financed by the Ministry of Science and Higher Education was presented. The author discusses the key characteristics of the human capital and relates them to the level of educational and professional activity of inhabitants. The analysis of the dynamics of the human capital in a small and average-sized cities refers to the processes of an institutionalized shaping of the conditions of professional education and the functioning of the inhabitants on local and migrating job markets. The article by Adam Bartoszek combines a description of areas directly influencing the quality of life of the inhabitants (educational opportunities and dynamics of job markets) with the analysis of the opinions of the heads of households and members of local elites on life conditions in their city. What supplements their considerations is the analysis of the inhabitants’ opinions on developmental actions taken by local authorities and social institutions in their cities. It also presents the main idea of the volume and the structure of its components.

The article by Bożena Pactwa entitled „Human resources and demographic processes on selected peripheral cities of Silesian and Opole voivodships” stands for a demographic analysis based on statistical data from the years 1995—2008. The very period was characterized by changes, and often a reverse nature of demographic processes when it comes to their natural and migration movement, both at a all-Poland and local level. In consequence, a status and structure of population changed, which is illustrated by an analysis covering the most important determinants of a natural and migration movement of population. On the basis of the conducted diagnosis, the picture of a socio-demographic potential in the cities under investigation was shown, being a basis for the functioning and development of their human capital.

A detailed analysis by Rafał Muster entitled “Problems of the activation of the human capital on local job markets in the light of statistical analyses and opinions of those

in charge of public services of employment...” deals with the issue of the activation of the human capital on local job markets of Lubliniec, Racibórz, Nysa and Prudnik. Deficit professions for each of the four towns between 2004 and 2009 were distinguished, showing changes on local markets within relationships between a supply of job resources and a demand for particular qualifications. A part of statistical data was aggregated at the level of Lubliniec, Racibórz, Nysa and Prudnik districts, thanks to which changes happening in a demographic structure of the unemployed were presented, professions with the highest level of the influx of unemployed, as well as the ones with the biggest number of job offers were distinguished. Changes of professional structures of businesses according to the section of the Polish Classification of Activities (PKD) were described, as well as changes of the professional structure of people professionally active. Also, the article presents the opinions of the personnel managing the district job offices in the context of showing them, among others, the resultative and desirable changes. The attention was paid to the problem of a mismatch between an offer of a junior high education and the needs of a job market.

Urszula Swadźba, in her article „Educational activity as an expression of local strategies and an innovative nature of human resources in small and middle-sized cities” deals with the problem of an educational activity of people inhabiting the places in question. The author formulates five research hypotheses describing how the adjustment of educational offers in the cities under investigation to a local job market in the past is currently being replaced with the activation of educational strategies by the external, including international environment. A theoretical perspective of education as a source of the development of the human capital was outlined. An empirical part starts with presenting an educational offer in the researched cities and showing consequences for the state of qualification resources of previously realised educational strategies. The number of specialities and type of schools depends on the city size, but also on the activity of municipal authorities. Further on, the article concentrates on the following issues: the evaluation of education conditions in cities, educational activity of city inhabitants and elites, generational differences in terms of education specialities, the role of higher schools in the activation of a local human capital, education and professional activity, raising qualifications and command of foreign languages perceived as the educational capital. Having presented each of them, the author verifies initial hypotheses, drawing a conclusion that there exist certain regularities influencing the level of quality of inhabitants’ life and their educational activation. The very regularities derive from objective factors determined by the size of the place and cultural conditions. A substantial impact on their development, however, is ascribed to the activity and initiative of the local authorities, with a special importance of its support for the functioning of higher schools.

Another article by Adam Bartoszek entitled „Educational and professional mobility of inhabitants and the quality of life in peripheral cities” presents the results of a survey conducted in four intentionally selected peripheral cities in the Upper Silesia (Racibórz, Nysa, Lubliniec and Głogówek). The analysis was structured as a comparative diagnosis contrasting the opinions of the heads of households with the opinions of the leaders of local communities, constituting a cross-sectional representation of various communities of small and middle-sized cities. A detailed analysis covered settlement and educational mobility of the members of households in question. A diagnosis involves their professional activity and migrations for work, and the evaluation of life conditions in the cities examined. A mechanism of a self-regulation of an internal job market was considered an important feature of the mobility of local human resources. The article proves a peculiar adjustment of qualifications held by the subjects to the needs of a local job market. An important

conclusion is that the lack of the adjustment of gained qualifications to the needs of a job market, resulting in migration, does not prevent from a degradation of the human capital. A significant component of the analysis is a presentation of the author's index of the activity of the human capital in the researched cities. It allows for making a conclusion that more active inhabitants develop their qualifications and are more satisfied with life conditions in their cities. However, they want an educational and professional promotion for their children outside a local environment. A hypothesis that small peripheral cities and their local job markets create barriers in a professional and educational activation of their inhabitants was verified.

The article by Marek Dziewierski entitled „An identity of place and adaptation strategies of the inhabitants of small and middle-sized cities” is a summary of the stage of qualitative studies. It deals with the issue of the relationships and interdependences between a social identity of the inhabitants of peripheral cities and their life choices connected with education, work or a preferable place of living. The findings show that the attachment to a local space and its resources constitutes an important correlation of individual strategies and life choices. It orientates an individual's aspirations both inside a local community and goes beyond the centre of local social networks and customary practices. A direction of this activity is clearly combined with the age category of the respondents and their cultural competencies. Young people, despite a strong identification with a provincial community, orientate their activity outside a peripheral space more often, mainly because of its low attractiveness in terms of education, job offers or possibilities of earning or spending a free time. In such a situation, they prefer internal migrations to bigger urban centres with a rich educational offer and opportunities of getting a well-paid job. In the case of smaller cities, both young and old people see local networks of connections from the angle of the binding capital restricting population's confidence in local authorities, elites and institutions from which they expect a bigger involvement in providing local spaces with external means (mainly in the forms of funds and potential investors) and work in favour of the improvement of the quality of life in the city.

The article summarizing the volume, by Adam Bartoszek and Urszula Swadźba, entitled „Between the development and the peripheral nature of the human capital — conclusions on the mobility and quality of life in a local environment” begins with initial issues connected with a consideration of the relationship between a human capital and local culture. The authors ask a fundamental question on a diversification of local, and cultural determinants of the strategies of the activation of the human capital and attempt to answer the question if it is possible to speak about common features of a local culture which generates both positive and negative mobilization factors of the human capital. They assume that this locality is one of the features of their peripheral nature.

Further on, the article analyses the following issues: family strategies and models of the activation of a young generation, life conditions as a factor of deep-rootedness and migration, factors of success as orientation on the development in a local environment and dilemmas of values in a cultural perception of a participant of a local world. In conclusion, the authors claim that small and middle-sized cities possess potentials of the human capital, a social activation of which can be a basis for the improvement of life satisfaction and increase of the opportunities for a young generation. Under present circumstances, it is often educated inhabitants, coming back to a local environment after finishing higher schools that undergo a professional deactivation and are particularly vulnerable to developmental barriers. They reveal passivity in their life attitude more often than other inhabitants. According to the authors, it is the biggest obstacle in aspirations for succeeding in life and using an available potential of the human capital.

Образовательная и профессиональная активизация жителей в аспекте качества жизни в периферийных городах

Резюме

Коллективная работа под научной редакцией Адама Бартошека и Уршулы Свадбы, озаглавленная *Образовательная и профессиональная активизация жителей в аспекте качества жизни в периферийных городах*, это комплексное, базирующееся на статистических данных изучение проблем активизации так наз. человеческого капитала в исследуемых периферийных городах Силезского и Опольского воеводств.

Открывающая том статья Адама Бартошека „Человеческий капитал в локальной среде...” является теоретическим введением в основные положения исследования проблем активизации человеческого капитала на уровне местной общественности. В работе представляется модель анализа, разработанная исследовательской группой в рамках проекта „Активизация и деградация человеческого капитала в локальной среде. Изучение последствий образовательной и профессиональной оживленности для качества жизни в периферийных городах”, финансируемого Министерством науки и высшего образования. Автор описывает ключевые черты человеческого капитала и связывает их с уровнем образования и профессиональной активностью жителей. Анализ динамики человеческого капитала в маленьком и среднем городе соотносится с процессами институционального формирования условий профессионального обучения, а также с функционированием исследуемых жителей на местных и миграционных рынках труда. Работа Адама Бартошека связывает описание сфер, которые непосредственно формируют качество жизни жителей (шансы на образование и динамику рынка труда), с анализом мнений глав домашних хозяйств и членов местных элит об условиях жизни в их городе. Дополнением к этим размышлениям служат точки зрения жителей на тему действий по развитию, проводимых муниципальными властями и общественными институтами в их городах. Кроме того, здесь представлена главная идея сборника и структура его составных частей.

Статья Божены Пацтвы „Человеческие ресурсы и демографические процессы избранных периферийных городов Силезского и Опольского воеводств” содержит демографический анализ, опирающийся на статистические данные 1995—2008 гг. В этот период и на общепольском уровне, и на локальном, произошли преобразования, а часто поворот демографических процессов, если речь идет как о естественном движении, так и миграционном. В результате произошли изменения состояния и структуры населения, что показывает представленный в статье анализ, охватывающий, в частности, самые важные показатели, которые касаются естественного и миграционного движения населения. На основании так проведенного диагноза была получена картина общественно-демографического потенциала в исследуемых городах, которая составляет фундамент функционирования и развития человеческого капитала.

Обширный анализ Рафала Мустера „Проблемы активизации человеческого капитала на местных рынках труда в зеркале статистического анализа и мнений управляющих государственными службами занятости...” поднимает проблему активизации человеческого капитала на местных рынках труда Люблинецкого, Рациборского, Ныского и Прудницкого повятов. Для каждого из четырех повятов (за 2004—2009гг.) выявлены дефицитные профессии, что в свою очередь показывает трансформации на местных рынках в области формирующихся отношений между предложением трудовых ресурсов и спросом на определенную квалификацию. Часть представленных в статье статистических данных была собрана на уровне гмин Люблинца, Рацибожа, Нысы и Прудника, благодаря чему указаны изменения, происходящие в демографической структуре безработных, перечислены профессии, в которых отмечается самый большой приток безработных, а также профессии, по отношению к которым работодатели чаще всего предлагали оферты занятости. На уровне отдельных гмин были показаны перемены в отраслевой структуре хозяйственных субъектов по секции PKD (Польская классификация деятельности), а также преобразования профессиональной структуры лиц, профессионально активных. В статье содержатся также точки зрения кадров, управляющих службами занятости повятов из анализируемых местных рынков труда, в контексте представления, среди прочего, последующих и востребованных изменений. Обращается внимание на проблему неприспособленности предложений третьего этапа среднего образования в Польше (после шестилетней школы и трехлетней гимназии) к потребностям рынка труда.

Уршула Свадьба в своей статье „Образовательная активность как выражение местных стратегий, а также новаторство человеческого потенциала в маленьких и средних городах” поднимает проблему образовательной активности жителей исследуемых городов. Автор формулирует пять исследовательских гипотез, описывающих, как от приспособления образовательных оферт в исследуемых городах к местному рынку труда в прошлом переходят в настоящее время к активизации образовательных стратегий через внешнюю среду, в том числе международную. В работе был обрисован теоретический подход к образованию как источнику развития человеческого капитала. Эмпирическая часть начинается с представления образовательной оферты в исследуемых городах и указания последствий для состояния квалификационных ресурсов ранее реализованных образовательных стратегий. Количество предлагаемых направлений и вид школы зависит от величины города, а также от активности городских властей. В дальнейшей части статьи внимание концентрируется на следующих проблемах: оценке условий обучения в городах, образовательной активности жителей города и городских элит; различиях в поколениях с точки зрения направлений обучения; роли высших учебных заведений в активизации локального человеческого капитала; образования и профессиональной активности; повышения квалификации и знания иностранных языков, что воспринимается как образовательный капитал. Описываемые зависимости вытекают из объективных факторов, обусловленных величиной местности, а также ее культурным развитием. Существенное влияние на их формирование оказывает однако активность и инициативы местных муниципальных властей, с особым значением их поддержки для функционирования вузов.

Текст Адама Бартошека „Образовательная и профессиональная оживленность жителей в аспекте качества жизни в периферийных городах” представляет результаты опроса, проведенного в выбранных с этой целью четырех периферийных городах Верхней Силезии (Рацибоже, Нысе, Люблинце и Глогувке). Анализ дан в виде сравнительного диагноза, сопоставляющего мнения глав домашних хозяйств с мнениями лидеров местной общественности, являющихся данной в срезе репрезентацией разных общественных групп маленьких и средних городов. Тщательному анализу подвергнута поселенческая и образовательная мобильность членов исследуемых хозяйств. Этот диагноз охватывает

их профессиональную активность и миграцию в поисках работы, а также оценку условий жизни в исследуемых местностях. Важной чертой мобильности местных человеческих ресурсов признан механизм саморегуляции внутреннего рынка труда. В статье документируется своеобразное приспособление квалификации, имеющейся у исследуемых, к потребностям локального рынка труда. Важным выводом автора является указание на то, что неприспособленность полученной квалификации к потребностям рынка труда, приводя к миграции, не предотвращает деградации человеческого капитала. К существенным элементам анализа относится презентация авторского перечня активности человеческого капитала в исследуемых городах. Это позволяет сформулировать вывод о том, что более активные жители достигают как развития своей квалификации, так и более довольны условиями жизни в городе. Однако для своих детей они хотят образовательного и профессионального аванса вне местной среды. Верифицирована гипотеза, согласно которой маленькие периферийные города и их местные рынки труда возводят многочисленные барьеры по отношению к профессиональной и образовательной активизации жителей этих местностей.

Статья Марека Дзевярского „Идентитет города в аспекте адаптационных стратегий жителей маленьких и средних городов” является подытоживанием этапа качественных исследований. В ней поднимается вопрос связей и зависимостей, образующихся между общественным идентитетом жителей периферийных городов и их жизненными выборами, связанными с образованием, работой или предпочитаемым местом для жизни. Результаты анализа позволяют утверждать, что привязанность к местному пространству, а также к его ресурсам является важным коррелятом индивидуальных стратегий и жизненных выборов. Она ориентирует личность как внутрь местной общности, так и вытесняет за пределы центра локальных общественных сетей и общепринятой практики. Направление этой активности выразительно связано с возрастной категорией респондентов, а также их культурной компетенцией. Молодые люди, несмотря на сильную идентификацию с местечковой средой, чаще направляют свою активность за границы периферийного пространства, главным образом из-за его низкой привлекательности с точки зрения образования, предложений работы, возможности заработка и организации свободного времени. В этой ситуации они предпочитают внутренние миграции в большие городские центры с богатой образовательной офертой и возможностями нахождения хорошей работы.

В случае меньших местностей как молодые лица, так и старшие характеризуют локальные сети взаимосвязей и знакомств сквозь призму связывающего капитала, ограничивающего доверие этого населения к местным властям, элитам и учреждениям, от которых ожидается большая ангажированность в пользу пополнения локального пространства внешними средствами (преимущественно в виде фондов и потенциальных инвесторов), а также работа по улучшению качества жизни в городе.

Подводящая итоги сборника статья Адама Бартошека и Уршулы Свадьбы „Между развитием и периферийностью человеческого капитала — выводы о мобильности и качестве жизни в локальной среде” начинается с предварительных вопросов, связанных с размышлением о связях развития человеческого капитала с местной культурой. Авторы задают основной вопрос о дифференцированности локальных, культурных показателей стратегии активизации человеческого капитала, а также пытаются ответить на вопрос: можно ли говорить об общих чертах локальной культуры, которая вызывает как положительные, так и отрицательные факторы мобилизации человеческого капитала? Авторы предполагают, что эта локальность является одной из черт их периферийности.

В дальнейшей части статьи анализу подвергнуты следующие проблемы: семейные стратегии и образцы активизации молодого поколения, условия жизни как фактор укоренения и миграции, факторы успеха как направление на развитие в местной среде,

а также дилеммы ценностей в культурном плане участника локального мира. Подытоживая свои рассуждения, авторы утверждают, что маленькие и средние города обладают потенциалом человеческого капитала, общественная активизация которого может быть основой для улучшения жизненного удовлетворения, а также увеличения шансов молодого поколения. В настоящих условиях это часто образованные жители, возвращающиеся после окончания вузов в местную среду, подвергаются профессиональной дезактивизации и особенно подвержены на барьеры развития. Чаще, чем другие жители, они проявляют пассивную жизненную позицию. По мнению авторов статьи, это является самым большим препятствием в стремлении к жизненному успеху и использованию доступного потенциала человеческого капитала.

Redaktor
Krystian Wojcieszuk

Projektant okładki
Paulina Dubiel

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Korektor
Sabina Stencel

Skład i łamanie
Małgorzata Wasil

Copyright © 2012 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2040-3
(wersja drukowana)

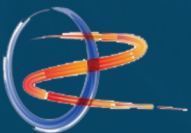
ISBN 978-83-8012-532-2
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 22,0. Ark. wyd. 25,5.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 34 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Aktywizacja edukacyjna i zawodowa **mieszkańców** a jakość życia w miastach periferyjnych

Cena 34 zł (• VAT)

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-8012-532-2